

ninghen, ende eenighe van Hollandt ende Zeelandt; maer de *eerste* [curs. jv] van Wesel in den jaere 1568 is daer niet by, oock voor desen noyt mynes wetens, uyt het Latijn overgeset, gelijk nu hier gedaen is'. Met '1617' doelt hij op *De Kercken-Ordeninghen der Ghereformeerder Nederlandtscher kercken*, die in genoemd jaar in tweede editie te Delft waren verschenen. Wezel is voor hem de eerste nationale Kerkenordening. En daarom heeft hij voor Wezel een titel geconstrueerd naar het voorbeeld van de *Acta ofte Handelinghen der Versamelinghe* enz. van Embden 1571!⁵ Daarmee bereikt Van Renesse precies zijn doel. Deze geleerde predikant – revisor Nieuwe Testament bij de Statenvertaling –, die als legerpredikant de inneming van Breda in 1637 had meegemaakt, vervolgens aldaar de eerste predikant was geworden, daarna de opbouw van het gereformeerde kerkelijk leven in de Baronie van Breda ter hand had genomen, kopstuk in de gelijknamige classis was geworden en bij de stichting van de Illustre School in 1646 de eerste rector, kon voor zijn veelzijdige opbouwwerk heel goed terecht bij Wezel, dat nu prachtig aansloot bij Emden en wat daar tot en met de Synode van Dordt 1618/19 aan kerkrechtelijk constructiewerk op was gevolgd. Blijft de vraag: wie of wat inspireerde Van Renesse om Wezel aldus aan een snoer van kerkorden te rijgen dat van 1568 tot 1618/19 loopt? Ik denk dat ik het weet. Immers, na dit snoer neemt hij als allerlaatste tekst de *Harmonie* van een zekere 'S.R.', oftewel de Londense predikant Symeon Ruytinck, op.⁶

Nu komen we op bekend terrein. Immers, deze *Harmonie* is de vertaling van Ruytincks *Harmonia synodorum Belgicarum*, die in 1618 als bijlage bij Festus Hommius' *Specimen controversiarum Belgicarum* uitkwam. De *Harmonia*-mengtekst werd mede samengesteld – Spohnholz laat dat zien – met behulp van de in Austin Friars te Londen aanwezige originele Wezeltekst. En Ruytinck was de eerste die Wezel rangschikte onder de 'Synodi nationales'.⁷ Hoogstwaarschijnlijk was het dus Ruytinck die Van Renesse tot het ontwerpen van het nadien klassiek geworden opschrift boven de Wezeltekst inspireerde. Zo doet zich het merkwaardige feit voor, dat in Van Renesses *Van het regeer-ouderlinghschap* 11 twee Wezelversies voorkomen. De *Harmonie*, met stukjes van het origineel, en de *Acta Ofte Handelingen*, die 'vermoedelijk' teruggaan op een afschrift dat door J. Gysius, destijds predikant te Streefkerk, die zelf inmiddels in het bezit was van het origineel, aan de classis Breda was verstrekt. Dat 'vermoedelijk' komt van Nauta, die kennelijk zo in de ban van Wezel bleef, dat hij als 85-jarige in 1983 in het *Biografisch Lexicon* het lemma over Van Renesse leverde.⁸

⁵ *De Kercken-Ordeninghen der Ghereformeerder Nederlandtscher kercken, in de vier Nationale Synoden ghemaect ende ghearrresteert. Mitsgaders eenige anderen in den Provincialen Synoden van Hollandt ende Zeelandt gheconcipteert ende besloten* (...), tweede ed., Delft (Jan Andriesz.) 1617, m.n. 1. Eerste ed. (J. Andriesz.) 1612; 4^e Delft (A. Cloeting) 1640. Spohnholz heeft de verwijzing naar 1617 toegepast op een niet te achterhalen 'reprinting' van Ant. Thysius' *Leere ende Order der Nederlandsche, soo Duytsche als Walsche, Ghereformeerder Kercken*, Amsterdam 1615; 134v., vgl. 124, 151 (n. 47), 270.

⁶ *Van het regeer-ouderlinghschap, dat is: Bewijs dat het ampt der regeer-ouderlingen een goddelijk ende dienvolgende noodtsaekelijck ende deftich beroep is in Godes kercke* (...) 11, Utrecht 1664, 99 (citaat), 100-150 (Wezel), 151-287 (Emden – Dordt 1618/19), 289-319 (*Harmonie*).

⁷ Spohnholz, 125v. Zie voor S. Ruytinck (ca. 1576-1621) en diens *Corpus doctrinae*: *BLGNP* 1, 305v.; in Hommius' *Specimen* wordt hij slechts aangeduid met 'S.R.'; o.c., 143, 144-162 (*Harmonia*).

⁸ D. Nauta, 'Renesse, Lode-wijk Gerardus van' (1599-1671), *BLGNP* 11, 372-374. Vgl. Spohnholz, 132, 134.